Anatol EREMIA

Reglementarea şi ocrotirea onomasticii româneşti în Republica Moldova

A.E. – dr. hab., cercetător conferenţiar, lingvist, specialist în onomastică. A editat 25 de cărţi, cele mai recente fiind *Dicţionar explicativ şi etimologic de termeni geografici*, Chişinău, 2006; *Dicţionar geografic universal*, Chişinău, 2008; *Localităţile Republicii Moldova. Ghid informativ documentar*, 2009.

Onomastica românească, acest sistem lexical-onimic al limbii române, s-a constituit şi a evoluat timp de secole şi milenii, fiind condiţionat de factori lingvistici şi extralingvistici. Fiece epocă, fiece etapă de dezvoltare a societăţii umane a favorizat apariţia anumitor categorii de unităţi onimice. În onomastică şi-au găsit reflectare aspecte definitorii din viaţa materială şi spirituală a oamenilor: ocupaţiile, tradiţiile, obiceiurile, credinţa. Unele nume proprii geografice şi de persoane evocă evenimente, fapte şi întâmplări demult consumate, altele redau starea socială, fiscală sau juridică a populaţiei. Numeroase sunt toponimele ce au la bază particularităţile fizico-geografice şi naturale ale terenului. Toponimele şi antroponimele adesea reprezintă cuvinte şi forme rar folosite în prezent sau demult ieşite din uz.

Numele proprii exprimă un anumit conţinut, comunică o anumită informaţie (lingvistică, istorică, geografică etc.). Nume lipsite de sens onimic nu există, după cum nu există cuvinte lipsite de semnificaţii, fără valoare semantică şi funcţională, fără utilizare în vorbirea curentă. Onimicele, numele topice şi de persoane, nu pot fi adaptate la o altă limbă, modificate sub aspectul formei sau substituite cu alte nume, la întâmplare, cu orice ocazie, după placul oricui. Deosebit de grave sunt cazurile de scriere şi rostire incorectă, de transcriere eronată a numelor proprii dintr-o limbă în alta. Acestea creează confuzii de tot felul, complică şi fac imposibilă comunicarea. Onomastica

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

dispune de legi și legități, de reguli și norme care trebuie cunoscute și aplicate. Or, aceste exigențe și atribuțiuni inerente ale onomasticii, ca disciplină științifică, nu au fost respectate nici în trecut și, în multe privințe, nici astăzi.

În Basarabia, până la începutul sec. al XIX-lea, toponimele și antroponimele românești apăreau scrise oarecum îngrijit, atât în documentele oficiale (hrisoave, catagrafii, cronici, hărți etc.), cât și în lucrările științifice, în operele artistice. Aceasta pentru că numele de locuri și localități serveau în trecut drept repere de orientare pe teren, mărci sigure de hotar între moșii, sate și ținuturi, iar numele de persoane – ca însemne individuale ale persoanelor de orice rang și situație în societate. În continuare, inserăm câteva exemple de scriere corectă a unor nume proprii, excerptate din cele mai vechi documente ale cancelariilor domnești: toponime – *Călinești* (1441), *Cornești* (1420), *Dumești* (1420), *Iurceni* (1430), *Mănești* (1436), *Onești* (1436), *Vrănești* (1429); antroponime – *Barbă* (1436), *Bratu* (1408), *Căliman* (1441), *Ciorbă* (1430), *Crăciun* (1414), *Oancea* (1435), *Petru* (1429), *Ștefan* (1426) [1, p. 51, 67, 93 ș.a.].

Numele proprii erau înscrise corect, cu mici abateri de grafie, și în registrele recensămintelor din sec. XVIII – înc. sec. XIX: *Chișinău, Durlești, Frumoasa, Goteşti, Greceni, Negrești, Onișcani, Orhei, Păhărniceni, Sărăteni, Străşeni, Telenești, Vorniceni, Zârnești; Andronache, Apostol, Barbu, Cărăiman, Ciobanu, Dănilă; Ion, Petre (Petru), Ștefan, Toader* (1774) [2, p. 485 și urm.]. Numele proprii și-au păstrat formele originare, mai mult ori mai puțin conforme, și în documentele statistice din anul 1817 [3, p. 56-83, 120-172]. Aceasta pentru că recenzorii erau în cea mai mare parte români, buni cunoscători de limba română.

Schimbări radicale în acest domeniu intervin în următoarele decenii, mai ales în perioada țaristă, instituită în Basarabia. Autoritățile imperiale impun, la nivel regional și apoi de gubernie, tot felul de impedimente și interdicții în sferele vieții publice. Limba română este strâmtorată și ulterior exclusă definitiv din activitatea administrației, școlii, bisericii. Este interzisă tipărirea cărților în limba maternă. Onomastica este revizuită și ajustată la canoanele limbii ruse. Actele stării civile și de identitate sunt falsificate sub aspect onimic. Numele de persoane românești sunt denaturate ca formă sau, în genere, înlocuite cu altele de sorginte străină. Astfel, antroponimia noastră pierde din originalitate și tradiționalism. Prenumele *Claudia* devine *Клавдия, Cozma – Кузьма, Dumitru – Дмитрий, Ion – Иван, Petru – Пётр, Simeon – Семён, Ștefan – Степан*. Și numele de familie sunt deformate și artificial adaptate la modele străine: *Adămiță – Адамица, Angheluță – Ангелуцов, Barbălată – Барболат,*

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

Brăileanu – Браилян, Brănişteanu – Броништян, Căldare – Колдарь, Dohotaru – Доготарь, Olaru – Оларенко, Pârcălabu – Паркалаба, Tălmaciu – Толмач, Untilă – Унтилов.

De nerecunoscut a devenit toponimia autohtonă: *Александрены, Бельцы, Бутучаны, Ворзарешты, Вулканешты, Глодяны, Единцы, Изворы, Карпиняны, Малаешты, Ниспорены, Оргеев, Сороки, Четыряны* (pentru *Alexăndreni, Bălţi, Butuceni, Vărzăreşti, Vulcăneşti, Glodeni, Edineţ, Izvoare, Cărpineni, Mălăieşti, Nisporeni, Orhei, Soroca, Citereni*). Mai mult, satele nou întemeiate, majoritatea prin colonizare, cu populaţie strămutată din alte regiuni şi gubernii, erau „rebotezate" în limba rusă, denumirile lor fiind marcate prin formativele *-ка, -овка, -евка.* La finele sec. al XIX-lea, numărul acestora atinge cifra de 180, faţă de 17 câte erau la începutul aceluiaşi secol.

Ulterior, aceeaşi politică de modificare şi denaturare a onomasticii o practică şi noile autorităţi ale regimului totalitar sovietic. Astfel, formaţiile hibride în *-ка, -овка, -евка, -аны, -яны* şi *-ешты* s-au înmulţit şi au căpătat răspândire generală. În plus, numele de localităţi compuse au fost totalmente traduse în limba rusă: *Anenii Noi – Новые Анены, Buzduganii de Jos – Нижние Буздуганы, Hăsnăşenii Mari – Большие Аснашаны, Larga Veche – Старая Ларга, Negurenii Vechi – Старые Негуряны, Obreja Nouă – Новая Обрежа, Popeştii de Sus – Верхние Попешты, Sărătenii Vechi – Старые Саратены, Ulmul Mic – Малая Ульма* etc.

În scurt timp, de pe harta republicii au dispărut circa 350 de nume de localităţi, acestea fiind desfiinţate şi declarate de autorităţi ca lipsite de perspectivă (*Bădragi, Găvănoasa, Călineşti, Eminescu, Mereuţi, Munteni, Odaia, Răzoaia, Urziceni* ş.a.) sau pentru că au fost comasate cu alte localităţi (*Alexăndreni, Bereşti, Copăceanca, Dănuţeni, Mihăileni, Unteni* ş.a.) – sate strâmtorate, supuse dispariţiei. De aici nefastele migrări ale populaţiei băştinaşe în alte ţinuturi şi în alte ţări. S-a promovat astfel, ca şi în anii de foamete şi ai masivelor deportări ale populaţiei locale în gulagurile staliniste, politica de înstrăinare a ţăranilor de pământ, a băştinaşilor de meleagurile străbune, ale cărei consecinţe se fac simţite până astăzi.

Numai în câteva decenii au fost „rebotezate", cu nume în spiritul fostului regim, circa 100 de localităţi. Astfel, *Bălanu* se substituie cu *Малиновское, Deneviţa* cu *Светлый, Decebal* cu *Новая Татаровка, Dolna* cu *Пушкино, Ciuza-Vodă* cu *Димитрова, Geamăna* cu *Красноармейское, Ghica-Vodă* cu *Мичурино, Ialoveni* cu *Кутузово, Mihnea-Vodă* cu *Чапаевка, Şoldăneşti* cu *Черненко, Traian* cu *Первомайское, Voinescu* cu *Победа.* Unor nume de localităţi li s-au înlocuit formanţii sau li s-au atribuit terminaţii ruseşti: *Antoneşti – Антоновка, Cio-*

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

lacu – Чолаковка, Constantineşti – Константиновка, Sturzeşti – Стурзовка, Ştefăneşti – Степановка, Volintiri – Волонтировка.

În arealul toponimic românesc din dreapta Prutului mai circulau nume de localităţi scrise şi rostite corect, în spiritul limbii noastre – *Alexăndreni, Arioneşti, Butuceni, Cucoara, Hârtopul Mare, Izvoare, Luceşti, Mlădineşti, Poiana, Sălcuţa, Troian,* iar în stânga Prutului – *Александрены, Арионешты, Бутучаны, Кокора, Большой Гертоп, Изворы, Лучешты, Младинешты, Пояны, Салкуца, Трояны.* Au fost denaturate, artificial, pentru a contesta originea lor română.

Urbonimia Chişinăului devenise arena propagandei ideologiei comunisto-bolşevice. Fondul onimic urban a devenit unul revoluţionar-militarist: *Армейская, Красноармейская, Красногвардейская, Красного Знамени, Кубинской Революции, Октябрьская, Оружейная, Партизанская, Пограничная, Пугачева, Советской Армии, Чапаевская* etc. Partea de sud-vest a oraşului se transformase într-o nouă Siberie, prin denumirile de tip oriental-asiatic: *Алтайская, Амурская, Барнаульская, Енисейская, Новосибирская, Омская, Томская, Уссурийская.*

În antroponimie atestăm aceleaşi nume şi forme infecte: *Аиона, Боборуз, Дикосарь, Калугер, Леподат, Магура, Падурян; Иван, Пётр, Степан, Фёдор, Фёкла,* în locul numelor autentice româneşti, tradiţionale şi corecte: *Aioanei, Buburuz(ă), Decusară, Călugăru, Lepădatu, Măgură, Pădureanu; Ion, Petre (Petru), Ştefan, Tecla*, lipsind cu desăvârşire principiile şi normele de redactare a numelor de persoane.

„Două limbi, două ideologii" şi, prin urmare, două sisteme onomastice, complet diferite – unul românesc şi altul moldovenesc. Iată „piatra filozofală" a politicii imperiale promovate până nu demult în lingvistica şi istoriografia din Basarabia. A fost nevoie de timp, de eforturi susţinute, de o luptă perseverentă pentru a demasca falsitatea doctrinei absurde, conform căreia moldovenii, românii basarabeni, ar vorbi o altă limbă, deosebită de cea română, prin urmare trebuind, chipurile, să dispună şi de un lexic, şi de un sistem gramatical aparte, precum şi de o altă scriere, şi de un alt complex onomastic – „moldovenesc". Teoria moldovenismului, după cum se ştie, a fost combătută cu dovezi şi argumente incontestabile, demonstrându-se că limba vorbită de populaţia majoritară din Basarabia este cea română, adevăr ştiinţific recunoscut astăzi pe plan naţional şi internaţional.

Revenirea la grafia latină şi adoptarea normelor ortografice unice româneşti, în istoricul an 1989, au legiferat reglementarea onomasticii naţionale pe bază

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

de noi principii. Au fost elaborate regulile privind ortografierea în românește și transcrierea în alte limbi a numelor proprii geografice și de persoane, fiind concepute noi lucrări științifice și cu caracter aplicativ-practic (dicționare, ghiduri, îndreptare normative).

Problemele reglementării numelor de locuri și localități au fost discutate la cele mai prestigioase foruri publice și științifice: comisii republicane, consilii științifice, sesiuni, simpozioane și congrese onomastice. În acest domeniu au fost adoptate decizii și legi speciale [4]. Conform acestor hotărâri și legi au fost elaborate normele de scriere în limba română și de transcriere în alte limbi a numelor de orașe, comune și sate, pornindu-se de la formele originare, tradiționale și corecte ale toponimelor, de la variantele funcționale consacrate în întreg spațiul geografic românesc. S-au întocmit și s-au editat atlase și hărți geografice în limba română, dicționare și îndreptare normative, inexistente anterior [5; 6].

În paginile revistelor și ziarelor, la radio și televiziune au fost susținute rubrici și emisiuni permanente de cultivare a vorbirii, inclusiv de popularizare a formelor corecte ale onomasticii și toponimiei din Basarabia (A. Eremia, M. Cosniceanu, A. Dumbrăveanu ș.a.): În lumea cuvintelor, Grai matern, Onomastica și normele limbii, Localitățile Moldovei în toponimie și documente istorice, Toponimie și istorie.

În acest fel ne-am debarasat de monstruoasele forme de transcriere în limba rusă: *Бельцы, Бендеры, Каприаны, Джурджулешты, Дондюшаны, Дубоссары, Единцы, Оргеев, Сороки* (pentru *Bălți, Bender, Căpriana, Giurgiulești, Dondușeni, Dubăsari, Edineț, Orhei, Soroca*). Multor localități li s-au restabilit denumirile tradiționale: *Dolna, Ialoveni, Sângerei, Șoldănești* etc. Unele sate, ce au fost anterior desființate sau comasate, au obținut statutul de altădată de așezări independente, restabilindu-li-se, în același timp, și vechile denumiri: *Bocșa, Cupcini, Frăsinești, Huluboaia, Măgureanca, Unțești* etc. Altora li s-au corectat denumirile: *Antonești, Bucovăț, Citereni, Cobasna, Hărești, Ofatinți, Sturzești, Ștefănești, Volintiri,* în locul celor de transcriere eronată: *Антоновка, Быковец, Четыряны, Колбасна, Горешты, Выхватинцы, Степановка, Волонтировка.*

Au fost revăzute și urbonimicele localităților din republică. O bună parte de străzi, bulevarde și piețe din Chișinău au revenit la denumirile lor vechi, de până la 1940. Pentru o serie de nume topice urbane au fost precizate formele lor ortografice și de transcriere. Străzilor noi li s-au dat și denumiri noi, moderne, sonore, în corespundere cu tradițiile culturale și datinile strămoșești, ținându-se cont, în același timp, și de particularitățile fizico-geografice și naturale locale [7].

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

La edificarea acestei opere de cultură și spiritualitate românească au contribuit savanți, scriitori, ziariști, cadre didactice. Aplicarea principiilor de reglementare a onomasticii conform deciziilor și legilor adoptate a revenit echipelor de cercetători din cadrul Institutului de Lingvistică (actualmente Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, sectorul Onomastică), fostului Departament de Stat al Limbilor, comisiilor specializate republicane și municipale.

Reglementarea onomasticii naționale s-a realizat în urma cercetărilor minuțioase ale surselor documentare (hrisoave, catagrafii, cronici, lucrări cartografice, documente de arhivă etc.) și ale materialelor, anchetelor toponimice efectuate nemijlocit pe teren (în zeci și sute de localități).

Cu părere de rău însă, și astăzi hărțile republicii, publicațiile periodice, documentația oficială abundă în nume și denumiri artificiale, banale, cu forme anacronice, inventate. Actele de stare civilă și de identitate sunt perfectate după principii și metode învechite. Multe probleme au fost soluționate în modul cel mai serios, dar și multe încă își așteaptă soluționarea. Ca obiective de realizare și sarcini de perspectivă se impun:

1. Elaborarea și aprobarea unei *Legi a numelor proprii*, care să stabilească reguli și norme de utilizare corectă a toponimelor și antroponimelor în documentele oficiale, în actele de stare civilă, în lucrările cartografice, în publicațiile periodice. În actele personale e cazul să se renunțe la formula din trei componente *prenume – patronomic – nume de familie: Ana Nicolae Florea, Ion Vasile Moraru* (și, cu atât mai mult, la formula străină de nominație personală: *Ana Nicolaevna Florea, Ivan Vasilevici Moraru*). În toate tipurile de documente sunt anacronice numele și denumirile eronat scrise sau transcrise: *Cojuhari, Dubolari, Rotari; Cagul, Orgheev, Sorochi, Suvorovo, Trușenî.*

2. La o eventuală redacție a *Legii privind organizarea administrativ-teritorială a republicii* ar fi oportună indicarea asupra substituirii simbolurilor onimice ale regimului bolșevic-stalinist: *Ceapaevka, Krasnoarmeiskoe, Dzerjinskoe, Iliciovka.* Până astăzi în autonomii mai sunt vehiculate toponimele agrare triumfaliste: denumiri de gospodării agricole, de întreprinderi și organizații – amprente ale ideologiei vechiului regim – „Авангард”, „Большевик”, „Заря”, „Новая жизнь”, „Победа”, „Светлое”.

3. Din *Comisia pentru reglementarea onomasticii naționale,* recent constituită prin hotărâre de guvern, nu face parte niciun specialist în domeniu, în special antroponimist. De aceea, componența comisiei trebuie să fie revăzută și în fruntea ei să fie desemnată o persoană competentă din domeniul onomasticii.

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

4. În prezent, certificatele privind autenticitatea și corectitudinea numelor de persoane și a denumirilor de localități sunt eliberate de serviciile de stare civilă și de alte instituții, în cadrul cărora, de asemenea, nu activează niciun onomastician. Cine să confirme, de exemplu, că prenumele *Prăngache,* înscris într-un act mai vechi, e identic cu prenumele *Pancratie* dintr-un document mai nou sau dacă ambele nume vizează una și aceeași persoană? Cine demonstrează identitatea unor nume de localități eronat scrise sau transcrise ori înregistrate cu forme de circulație locală: *Carasna, Chirgani, Chislița, Cocora, Hageaptula, Peștea,* pentru *Carahasani, Crihana, Câșlița, Cucoara, Hagiabdul* (azi *Cuza-Vodă*), *Peciștea*? Instituțiile respective nu dispun de informații documentare referitoare la localitățile care au purtat și alte denumiri, acestea de asemenea figurând în diferite documente și acte personale. De informații complexe sub aspect lingvistic, istoric, etnologic, geografic etc. dispune Institutul de Filologie, posesor al *Băncii de date* în toponimie și antroponimie, creată pe baza materialelor anchetelor de teren și din surse documentare. De altfel, pentru certificatele cu pricina se percep taxe exagerate. Să fie acesta un mod de a face business onomastic? E necesară, prin urmare, o redistribuție a funcțiilor și, bineînțeles, a responsabilităților în domeniu.

5. Atlasele și hărțile geografice, precum și unele ghiduri informativ-geografice sunt elaborate și editate astăzi de tot felul de SRL-uri. De aici inovațiile-trăsnet: *Elveția,* statul central-european este poziționat cartografic în Scandinavia, peninsulă în nordul Europei (confuzia se datorează similitudinii numelor aflate odinioară în circulație la noi – *Șveția* și *Șveițaria*); *Marea Ciuccilor* și *Peninsula Ciuccilor* sunt traduse greșit în unele hărți, deși în limba română demult sunt acceptate variantele *Marea Ciukotsk* și *Peninsula Ciukotsk.* De precizat că anterior toate lucrările cartografice (atlasele, hărțile) erau redactate și avizate de Institutul de Filologie, de aceea revenirea la practica respectivă de reglementare a onomasticii ar fi o soluție rezonabilă.

6. Deciziile oficiale de altădată prevedeau ca toate modificările în toponimia localităților să fie coordonate cu lingviștii de la Academia de Științe a Moldovei. Probabil că acestea au fost date uitării sau, pur și simplu, sunt neglijate. Și iată rezultatele, doar unul singur menționat aici. O localitate din raionul Fălești a fost denumită oficial *Fabrica de Zahăr,* fiind tradusă literalmente din limba rusă *Сахарный Завод.* Ulterior locuitorii acestui orășel refuzau să ridice certificatele de naștere ale copiilor din cauza mențiunii: „Născut în / la Fabrica de Zahăr”.

Actualmente se impune o reglementare strictă a normelor în domeniul onomasticii, pentru că astfel vom bara calea numelor și a denumirilor artificiale,

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)

banale, străine tradițiilor noastre istorice și culturale. Numai astfel vom contribui real și eficient la restabilirea și protejarea fondului onomastic național.

Bibliografie

1. A. Gonța, *Documente privind Istoria României. A. Moldova. Veacurile XIV-XVII (1384-1625). Indicele numelor de locuri,* București, 1990.
2. *** *Moldova în epoca feudalismului,* vol. VII, partea II, Chișinău, 1975.
3. *** *Rospisi zemlevladenia i soslovnogo stroia naselenia Bessarabii po dannâm perepisi 1817 goda,* Chișinău, 1907.
4. *** *Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova* // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 116-118, 30 decembrie 1998.
5. A. Eremia, M. Cosniceanu, *Nume de persoane (Licinâe imena)*, Chișinău, 1974.
6. A. Eremia, *Nomenclatorul localităților din Republica Moldova,* Chișinău, 2001.
7. A. Eremia, *Chișinău. Ghidul străzilor*, Chișinău, 2000.

BDD-A20564 © 2011 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:04:14 UTC)